

گرچه سازمان محیط زیست تلاش زیادی انجام داده اما متأسفانه همچنان جای کار وجود دارد.

■ تعارض قوانین

ماده ۱۷ قانون شکار و صید نیز بیان می‌دارد: وجوه حاصل از جرایم مذکور در این قانون جزو درآمدهای دولت محسوب و به خزانه‌داری کل پرداخت می‌شود. حیواناتی که برخلاف مقررات این قانون شکار یا صید شده باشند نیز متعلق به سازمان حفاظت محیط زیست خواهند بود. اما از آنجا که این وجوه در اختیار خزانه دولت قرار دارد، دیگر سازمان حفاظت محیط زیست بودجه‌ای برای تأمین امنیت و حفاظت از مناطق تحت حفاظتش نخواهد داشت که در اینجا می‌توان به مغایرت این ماده قانونی با ماده ۹ پی برد. حسین‌پور- رئیس گروه امور مجلس سازمان حفاظت محیط زیست- با اشاره به مواد ۳۰ همین قانون می‌گوید: طبق این قانون، سازمان برنامه و بودجه موظف است همه ساله معادل ۷۰ درصد درآمدهای حاصله را به طور جداگانه در بودجه سازمان حفاظت محیط زیست منظور کند تا صرف حفاظت از حیات وحش، کنترل مناطق تحت نظارت سازمان و تأمین هزینه‌های مربوط به اجرای ماده (۹) قانون شکار و صید- مصوب ۱۳۴۶- و اصلاحیه بعدی آن شود. اما همان طور که گفته شد، اصل جرمیه‌ها بسیار ناچیز است اگر ۷۰ درصد آن هم به حساب محیط زیست بازگردانده شود، باز هم نمی‌شود با این مبالغ از زیستگاه‌های کشور حفاظت کرد.

■ فرهنگ‌سازی شرط اول حمایت از حیوانات در معرض انقراض

میرهادی قره سیدی، دبیر اول کمیسیون حقوقی مجلس شورای اسلامی نیز با ابراز تأسف از شکار حیوانات در معرض انقراض و کمیاب می‌گوید: «باید برای مقابله با چنین شکارهای بی‌رویه‌ای در کشور فرهنگ‌سازی مناسب صورت گیرد. چرا که حیوانات هم مانند سایر جانداران سهم بسزایی در زندگی مشترک ما دارند و به عنوان میراث ماندگار بشری در طول قرن‌ها به ما رسیده‌اند.

بنابراین باید طبق حکمت خداوندی، بتوانیم دنیایی را بسازیم که در آن همه چیز با آرامش و لذت بردن از همه آفریده‌های خداوندی باشد. وی خاطرنشان کرد: اگر اسناد حقوق بشری و بالادستی حقوقی بخصوص حقوق عینی و طبیعی را ببینیم، به خوبی درک می‌کنیم که به حقوق حیوانات بیشتر پرداخته شده است.

همچنین از بعد اسلامی و دینی نیز همه ادیان الهی به ویژه اسلام اهمیت به‌سزایی برای حیوانات قائل شده‌اند. اما از طرف دیگر بعد از فرهنگ‌سازی نیازمند یک مدیریت واحد در حفظ حقوق حیوانات هستیم. چرا که ما ابزارهای لازم برای حفظ تالاب‌های بین‌المللی، جنگل‌ها و اراضی که می‌توانند محیط امنی برای حیوانات باشد را در اختیار نداریم. متأسفانه در این خصوص با ضعف‌های جدی روبه‌رو هستیم.

عضو کمیسیون حقوقی مجلس با ابراز تأسف از این که بسیاری از کشورهای از طریق حمایت از حیوانات نایاب و در حال انقراض برای کشورشان ارزشی می‌کنند، تصریح کرد: «بسیاری از کشورها تحت این عنوان که فلان حیوان کمیاب را در اختیار دارند، در راستای ارزشوری برای کشورشان جلب گردشگران از آن حیوان استفاده می‌کنند. به عنوان مثال در کشور ترکیه یک نوع گربه مخصوص را به عنوان نماد برخی از جشنواره‌هایشان استفاده می‌کنند که این‌هم موجب می‌شود جشنواره‌های عجیب و غریبی برپا کرده و از این طریق ارزشوری به کشورشان کنند. اما برای این که در کشورمان حیوانات نادر را حفظ و حمایت کنیم، باید در مرحله نخست از پلیس بخواهیم امنیت جنگل‌ها و زیستگاه‌ها را تأمین نماید.

در عین حال محیط‌بانان هم ابزار لازم برای برخورد با افراد سودجو و شکارچیان غیرمجاز را نداشته باشند. وی با ابراز تأسف از قاچاق یک گونه لاک‌پشت نادر در کشور، می‌گوید: به تازگی شنیده‌ام که یک نوع لاک پشت کمیاب که زیستگاهش در بجنورد است، به عنوان غذای مخصوص چینی‌ها با قیمت بسیار زیادی به این کشور صادر می‌شود حال آن که عوامل این ماجرا و موارد مشابه باید بدانند که چه سرمایه عظیمی را به راحتی تقدیم خارجی‌ها می‌کنند. ضمن این که همه باید بدانیم حیوانات نایاب و نادر جزو میراث کشور ما هستند و باید آنها را به عنوان میراث آیندگان حفظ کنیم.

■ پیشنهاد راه حل

امسا با توجه به نظرات اعلام شده از سوی کارشناسان، راه حل مقابله با افراد سودجو در این زمینه چیست؟

افشین کرمی‌راد، معاون اداره کل حفاظت و مدیریت شکار و صید سازمان حفاظت محیط‌زیست در این باره می‌گوید: اگر قرار است قوه قضائیه لوایجی را طرح‌ریزی کند، باید انقدر اثرگذار باشد که دیگر هیچ فردی اقدام به شکار غیرمجاز نکند. بهترین راه حل نیز تصویب قوانین جایگزین مجازات است. به عنوان مثال: فردی که به طور غیرمجاز حیوان نایابی را شکار یا صید کند، به طور قطع هم به محیط زیست ضرر وارد کرده و هم هزینه‌هایی که سازمان حفاظت محیط زیست و محیط‌بانان به خاطر حفاظت از آن حیوان صرف کرده بودند را به هدر داده است.

بنابراین قوه قضائیه باید طرحی تدوین کند که در صورت بروز چنین مواردی، شکارچی متخلف با کار اجباری در همان زیستگاه که حیوان را شکار کرده، سعی نماید بخشی از خسارت‌های وارده را جبران نماید یا این که مقدار جرمیه‌ها و مجازات‌های درنظر گرفته شده در این خصوص به قدری افزایش یابد که دیگر هیچ کس جرأت شکار و صید حیوانات وحشی، نایاب یا در معرض انقراض را نداشته باشد.

نگاهی به قوانین و مجازات‌های کم اثر شکار حیوانات در ایران

می‌کشم، جریمه‌اش را می‌دهم

پیشگیری کیفری و غیر کیفری برای حفاظت از حیوانات

که به نحوی در فرایند رسیدگی کیفری به جرائم علیه حیات وحش نقش دارند با برقراری تعامل و هماهنگی مناسب نسبت به اجرای سیاست کیفری با جدیت اهتمام ورزند. (ب) هماهنگی مأموران حفاظت محیط زیست، نیروی انتظامی و محاکم کیفری در این خصوص به طور کامل ضروری است.

(ج) اختصاص شعبه‌های ویژه دادسرا و محاکم کیفری در راستای رسیدگی سریع و مقتدرانه به جرائم متخلفان و مجرمان می‌تواند در پیشگیری و نجات جان حیوانات و حیات‌وحش مؤثر باشد.

گام دوم در راستای پیشگیری غیر کیفری است که ضرورت دارد:

(الف) با افزایش سطح آگاهی عمومی و فرهنگ‌سازی مناسب از طریق رسانه‌ها حساسیت ضروری در بین اقشار مختلف جامعه نسبت به نابودی حیات وحش و انقراض حیوانات نادر ایجاد گردد.

(ب) ضرورت دارد در راستای سیاست جنایی مشارکتی از تمام ظرفیت‌های مردمی و تشکل‌های مردم نهاد به منظور کاهش زمینه‌ها و همچنین فرصت‌هایی برای افراد سودجو که اقدام به شکار حیوانات وحشی بویژه حیوانات نادر می‌نمایند اقدام‌های تخصصی صورت بگیرد. به عبارتی سادستر ضرورت دارد هم در قوانین بازنگری شود و اگر میزان مجازاتی نامناسب است مجازات مناسب را تدوین شود. بنابراین ضرورت دارد علاوه بر پیشگیری کیفری ، پیشگری غیر کیفری هم داشته باشیم، یعنی حساسیتی ایجاد کنیم که یک عزم جدی وجود داشته باشد و مردم نیز متوجه این قضیه بشوند و در راستای بهبود وضعیت در قالب تشکل‌های مردم نهاد دست به دست هم بدهند. سخن آخر اینکه:متأسفانه بخش قابل توجهی از مردم به غیر از عدای که‌از دوستداران حیوانات هستند، از وقوع اتفاقی‌های ناگواری که برای جانوران بخصوص حیوانات در حال انقراض رخ می‌دهد غافل هستند و به‌سادگی از کنار این وقایع می‌گذرند پس لازم‌است رسانه‌ها با حساسیت بیشتری به موضوع پرداخته تا ضرورت و اهمیت حیات‌وحش بیشتر آشکار شود.

حیوانات بویژه حیوانات کمیاب و در معرض انقراض در واقع به عنوان جزئی از محیط زیست کشور و سرمایه‌های بشری به شمار می‌آیند، اما متأسفانه طی سال‌های اخیر برخی افراد سودجو به دلایل و شیوه‌های مختلف و با مداخله‌های ناپجا، محیط زیست از جمله حیات وحش را در معرض خطرات جدی قرار داده‌اند. این امر سبب شده تا دولت ها و انجمن‌های مردمی در جوامع مختلف بشری، به فکر حمایت قانونی از حیات وحش و بویژه حیوانات در معرض انقراض

بیفتند. همچنین در سطح بین‌المللی نیز تلاش‌هایی از سوی سازمان‌های بین‌المللی، تشکل‌های مردم نهاد و نیز سازمان ملل به منظور حمایت از حیات وحش صورت گرفت که هم اکنون نیز به نوعی شاهد تلاش در سطوح بین‌المللی ، منطقه‌ای و داخلی در این زمینه هستیم. با این حال به منظور حفظ حیات وحش و بویژه حیوانات در معرض انقراض ضرورت دارد تا در زمینه‌های مختلف ذیل، نسبت به این امر تلاش و کوشش همه جانبه صورت بپذیرد.

گام نخست در بعد پیشگیری کیفری است که ضرورت دارد:

(الف) نسبت به بازنگری قوانین کیفری موجود و اصلاح آن اقدام‌های جدی صورت بپذیرد، چرا که آمار و اخباری که به‌تازگی در رسانه‌ها منتشر می‌شود نشان می‌دهد قوانین موجود بازدارنده نیست. از این رو به طور حتم نیاز به بازنگری در قوانین مشهود است و باید در این خصوص اقدام‌های جدی و فوری صورت پذیرد. از جمله آنکه در صورت وجود خلأ قانونی، اعمالی که به هر نحوی حیات وحش ما را تهدید می‌کند جرم تلقی شود. همچنین نسبت به انتخاب سیاست کیفری مناسب و انتخاب مجازات‌های مناسب و بازدارنده اقدام‌های لازم صورت پذیرد. در همین زمینه ضرورت دارد تا نهادها و سازمان‌های دولتی

دکتر اکبر دروایی

مدرس دانشگاه

اصل ۵۰ قانون اساسی می‌گوید: «در جمهوری اسلامی ایران، حفاظت محیط زیست که نسل امروز و نسل‌های بعد باید در آن حیات اجتماعی رو به رشدی داشته باشند، وظیفه عمومی تلقی می‌گردد. از این رو فعالیت‌های اقتصادی و غیر آن که با آلودگی محیط زیست یا تخریب غیر قابل جبران آن ملازمه پیدا کند، ممنوع است.» این موضوع نشان می‌دهد حفاظت از محیط زیست وظیفه آحاد مردم است.

حال آن که به غیر از این اصل قانونی، طی سال‌های طولانی و با توجه به اهمیت موضوع، قوانینی هم درخصوص حمایت از حیوانات وحشی و کمیاب نیز تصویب و اجرایی شده است. به گونه‌ای که براساس ماده ۱۳ قانون شکار و صید، شکارچیان غیرمجازی که مبادرت به شکار این حیوانات کنند، به زندان و پرداخت جریمه محکوم خواهند شد. اما متأسفانه با توجه به قوانین و بخشنامه‌های متعدد موجود در این خصوص، باز هم شاهد تخریب محیط زیست و شکار بی‌رحمانه و غیرمجاز حیوانات وحشی و در حال انقراض از سوی افراد سودجو و شکارچیان هستیم. تمام این کشتارهای بی‌رحمانه که افکار عمومی را متشنج کرده، در حالی رخ می‌دهد که به نظر می‌رسد بازدارنده نبودن قوانین موجود، یکی از عوامل اصلی بروز این اتفاق‌های ناگوار شده است.

■ قوانین موجود برای حفاظت از محیط زیست

معصومه حسین‌پور- رئیس گروه امور مجلس سازمان حفاظت محیط زیست- درخصوص قوانین موجود در رابطه با شکار حیوانات در معرض انقراض و کمیاب به ایران می‌گوید: قانون شکار و صید انواع گونه‌های جانوران وحشی را تعیین و این گونه‌ها با استناد به مصوبه ۱۶۸ شورای عالی حفاظت طبقه‌بندی شده‌اند.

همچنین طبق بند (ج) ماده ۱۳ آن قانون، بهای جانداران وحشی از نظر مطالبه ضرر و زیان مشخص شده است. وی درخصوص میزان مجازات‌هایی که برای شکارچی‌های متخلف در نظر گرفته شده نیز اظهار داشت: طبق ماده ۱۰ قانون صید و شکار، چنانچه فردی مبادرت به شکار و صید جانوران وحشی عادی بدون پروانه، شکار و صید بیش از میزان مندرج در پروانه یا خلاف مقررات و خارج از محل‌های مندرج در پروانه، حمل، عرضه، فروش و صدور جانوران وحشی بدون کسب پروانه یا مجوز از سازمان حفاظت محیط زیست نماید، به جزای نقدی از یکصد هزار تا یک میلیون ریال یا حبس از یک تا ۶ ماه محکوم می‌شود.

طبق ماده ۱۱ همین قانون نیز اگر فردی شکار غیرمجاز در قرق‌های اختصاصی و همچنین مبادرت به تخریب چشمه‌ها و آشخور حیوانات در مناطق حفاظت شده و پناهگاه‌های حیات وحش و اقدام به صدور و ورود حیوانات وحشی به صورت غیرمجاز نماید، به جزای نقدی از یک میلیون و ۵۰۰ هزار تا سه میلیون ریال یا حبس از ۹۱ روز تا ۶ ماه محکوم می‌شود.

اما نکته حائز اهمیت این‌که برخی از شکارچی‌ها در مناطق حفاظت شده از سوی محیط زیست مبادرت به شکار غیرمجاز حیوانات وحشی می‌کنند که طبق ماده ۱۲، چنانچه فردی مرکب شکار و صید جانوران وحشی حمایت شده بدون داشتن پروانه ویژه و صید در مناطق حفاظت شده و پناهگاه‌های حیات وحش بدون دریافت پروانه ویژه و صید غیرمجاز در رودخانه‌های حفاظت شده، از بین بردن رستنی‌ها و تخریب در پارک‌های ملی و آثار طبیعی ملی و هرگونه تجاوز و فعالیت غیرمجاز در این گونه مناطق شود، به مجازات حبس از سه ماه تا سه سال یا به جزای نقدی از یک میلیون و ۵۰۰ هزار تا ۱۸ میلیون ریال محکوم می‌شود.

همچنین براساس ماده ۱۳ قانون شکار و صید، چنانچه فردی مرکب شکار جانوران وحشی کمیاب و در معرض خطر انقراض از قبیل جیبر، گورخر، گوزن زرد ایرانی، یوزپلنگ، تمساح (کروکودیل)، هوبره و میش مرغ، شکار در پارک‌های ملی، شکار، صید یا کشتار جانوران وحشی با استفاده از سموم و مواد و امثال آن و شکار به صورت تعقیب یا استفاده از وسیله نقلیه موتوری و همچنین کشتار آنان به طریق جرگه و محاصره دسته جمعی شود یا مبادرت به اقداماتی نماید که موجب آلودگی آب دریا ی خزر و خلیج فارس و دریای عمان یا مواد غیر نفتی و باعث مرگ و میر آبزیان یا به خطر افتادن محیط زیست آنان شود و همچنین مبادرت به ایجاد یا فراهم کردن مقدمات آتش‌سوزی در پارک‌های ملی و آثار طبیعی ملی و مناطق حفاظت شده یا پناهگاه‌های حیات وحش بر اثر بی مبالایتی یا رعایت نکردن مقررات محیط زیست یا تخلف از نظام‌های دولتی کند، به مجازات حبس از ۹۱ روز تا سه سال یا جزای نقدی از یک میلیون و ۸۰۰ هزار تا ۲۰ میلیون ریال محکوم می‌شود. در صورت تکرار نیز به هر دو مجازات محکوم خواهد شد.

لازم به ذکر است طبق ماده ۶۸۰ قانون مجازات اسلامی بخش تعزیرات، چنانچه حیوان وحشی در منطقه حفاظت شده برخلاف قانون شکار شود، علاوه بر این که ضوابط و مقررات قانون شکار و صید برای شکارچی متخلف حاکم است، ضوابط و مقررات این قانون که حبس از سه ماه تا سه سال یا جزای نقدی از یک و نیم میلیون ریال تا ۱۸ میلیون ریال است، برای او اعمال می‌شود.

■ ضرورت بازنگری در قوانین حقوق حیوانات در معرض خطر و نایاب

۸۵ سال قبل کشور ما برای حفظ محیط

می‌کند: به طور عموم برخی از شکارچی‌های سودجو با دو هدف خودنمایی و کسب درآمد، مبادرت به شکار حیوانات وحشی و صید آبزیان نایاب و گرانتیمت می‌کنند.

این اتفاق ناگوار نیز به دلیل ضعف قانون صورت می‌گیرد. چرا که میزان مجازات و جرمیه‌هایی که در قانون فعلی شکار و صید در کشور وجود دارد، به قدری اندک است که برخی از شکارچی‌ها به

افشین کرمی‌راد: برخی از شکارچی‌های سودجو با دوهدف خودنمایی و کسب درآمد، مبادرت به شکار حیوانات وحشی و صید آبزیان نایاب و گرانتیمت می‌کنند

راحتی حیوانات نایاب و وحشی را شکار کرده و در صورت دستگیری، می‌گویند «جریمه‌اش را می‌دهند.» اگر مجازات حبس هم برایشان در نظر گرفته شود، سعی می‌کنند تا دیگر سراغ آن گونه شکار نزنند.

از این رو با صراحت اعلام می‌شود: برای مانعیت از شکار غیرمجاز حیوانات نیاز به بازنگری و تغییر برخی قوانین است.